

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Німої Анни Олегівни на тему «Правове регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України», поданій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та затверджений на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення кафедрою адміністративного права та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № 10 від 29 травня 2024 р.)**

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. В науці митного права не приділялося належної уваги комплексному дослідженню проблем переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України в межах його правового регулювання, визначенню його понятійного апарату, історіографії досліджуваного переміщення, специфіці митного статусу товару, критеріям класифікації суб'єктів митних правовідносин та межах їх повноважень, особливостям здійснення митних процедур, застосуванню заходів нетарифного регулювання, підставам адміністративної відповідальності за порушення митних правил у цій сфері, розкриттю конкретних напрямків удосконалення законодавства й наданню пропозицій з метою підвищення ефективності правових норм досліджуваної проблематики та з урахуванням зарубіжного досвіду в контексті продовження реалізації євроінтеграційних процесів. Оскільки, підписавши Угоду про асоціацію у 2014 р., а також з 2022 р. Україна, маючи статус кандидата на членство в ЄС, взяла на себе низку зобов'язань, одним із завдань Угоди є приведення норм національного законодавства у відповідність до міжнародно-правових норм. Норми митного законодавства, що регулюють порядок переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України не є виключенням.

На актуальність вибору теми роботи також впливають сучасні виклики у галузі державної митної справи з проблем правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон, що пов'язані з введенням 24 лютого 2022 р. воєнного стану в Україні, військовою агресією росії, зміною законодавчих вимог, переорієнтацією мети переміщення товарів фізичними особами, їх видів, зростання кількості порушень митних правил, переміщенням обмежених або заборонених товарів через зони спрощеного митного контролю, збільшенням кількості та частоти переміщення самих фізичних осіб, які мають тимчасовий захист чи мають статус біженців в іноземних країнах.

Фізичні особи можуть бути учасниками митно-правових відносин у зв'язку із наявністю особистих, сімейних чи інших потреб не пов'язаних із підприємницькою діяльністю. Такий порядок переміщення є самостійною частиною митного законодавства. Переміщення товарів фізичним особи через митний кордон залежать від виду, вартості, кількості, частоти переміщення товару, в окремих випадках здійснюється із повним звільненням від митних платежів. Таке переміщення також залежить від категорії фізичних осіб (постійно проживають на території України; тимчасово перебувають за кордоном; мають особливий статус (переселенці). Виконувані при цьому процедури митного оформлення та контролю, відрізняються від проходження митних формальностей господарюючими суб'єктами (ст. 364 МК України).

Таким чином, вивчення зазначених у дисертації Німої А.О. проблем є своєчасним, необхідним та актуальним предметом наукового пошуку.

Науково-теоретичною основою дисертації стали праці таких вчених як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, Є.В. Додін, Л.М. Дорофеева, О.О. Дмитрик, Ю.М. Дьомін, Т.О. Коломoeць, І.М. Резнік, О.С. Крущук, Н.О. Коваль, К.Р. Ільченко, І.В. Тулянцева, О.С. Ангеловська, Д.С. Цаліна, В.В. Прокопенко, В.М. Шевченко, Б.А. Кормич, М.П. Кучерявенко, А.В. Мазур, В.Я. Настюк, Д.В. Приймаченко, С. Г. Стеценко,

О.Л. Соколенко, С.А. Федчишин, В. В. Ченцов, І.І. Хараїн, О.М. Шевчук, М. Г. Шульга та ін.

Необхідно наголосити, що комплексного дослідження правового регулювання переміщення товарів фізичними особами, перспектив і шляхів його удосконалення із врахуванням зарубіжного досвіду не проводилося, багато проблемних питань залишилося поза увагою науковців, а отже, потребує системного вивчення та аналізу. Викладене зумовлює актуальність обраної теми роботи й необхідність дослідження теоретичної та нормативно-правової бази, аналізу судової практики з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України

Дисертація виконана на кафедрі адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відповідно до комплексної цільової програми «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» (номер державної реєстрації 0111U000966). Тема дисертаційної роботи затверджена на засіданні вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого 03 листопада 2020 р. (Протокол № 3).

Наукове завдання, розв'язання якого отримано в дисертації.

Метою роботи – є комплексна науково-правова характеристика переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України, визначення напрямів його вдосконалення з урахуванням зарубіжного досвіду, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики.

Мета дослідження зумовила необхідність постановки та розв'язання таких завдань:

- розкрити теоретико-методологічні засади дослідження переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;
- охарактеризувати сучасний стан наукової розробки проблем переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;

- висвітлити генезис порядку переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;
- охарактеризувати принципи переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;
- визначити підстави та способи переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;
- виокремити повноваження суб'єктів, які беруть участь у переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон, підстави класифікації таких суб'єктів;
- охарактеризувати складові елементи здійснення митних процедур при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон в межах адміністративно-правового механізму;
- виокремити умови та підстави застосування заходів нетарифного регулювання при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон;
- охарактеризувати адміністративну відповідальність за порушення митних правил при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон;
- проаналізувати зарубіжний досвід правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон та можливість його використання в Україні;
- сформулювати конкретні пропозиції та рекомендації щодо напрямків вдосконалення переміщення товарів фізичними особами через митний кордон із врахуванням зарубіжного досвіду та проблем правозастосування.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній митно-правовій науці комплексним дослідженням, яке присвячене науково-правовій характеристиці переміщення товарів фізичними особами через митний кордон в межах його правового регулювання, напрямків його вдосконалення з урахуванням зарубіжного

досвіду, зокрема окремих країн ЄС, а також проблем правозастосовної практики.

У ході наукового дослідження отримано такі основні наукові результати:

уперше:

– запропоновано авторську правову конструкцію «переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України» як сукупність дій фізичними особами з однієї сторони та заходів митними органами, їх посадовими особами, а також іншими особами з другої сторони щодо ввезення на митну територію, вивезення з митної території України або транзиту через митну територію України товарів фізичними особами, які здійснюються визначеними в законодавстві засобами та способами, і спрямовані на дотримання передбачених законодавством підстав, умов й процедур такого переміщення;

– визначено періоди генезису порядку переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України (радянський та сучасний), останній пов'язаний з трьома історичними етапами відповідно до набрання чинності норм МК України у 1991 р., 2004 р. та 2012 р. й виокремлено сучасну нормативно-правову базу історичного етапу, яка пов'язана з приведенням митного законодавства у досліджуваній сфері у відповідність до норм, принципів й стандартів ЄС;

– виділено правові ознаки товару (як рухомий об'єкт, є незмінним, має матеріальний характер, є власністю певної фізичної особи й має митну вартість) і здійснено класифікацію товару при переміщенні його фізичною особою через митний кордон як категорії митного права за такими критеріями, а саме за: митним статусом; засобами переміщення; способом переміщення; призначенням товару; за таким критерієм, як «свобода переміщення» (дозволені, заборонені та обмежені);

– виокремлено види суб'єктів, які беруть участь у переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон, шляхом з'ясування їх місця й ролі,

розмежування їх повноважень, на підставі чого запропоновано організаційно-правові форми діяльності таких суб'єктів;

удосконалено:

– теоретичні положення щодо з'ясування системи методів, якими обумовлюється виокремлення дослідження методології інституту переміщення товарів фізичними особами через митний кордон як окремого міжгалузевого комплексного інституту митного права та визначено розуміння його методології дослідження як комплексу підходів, принципів і методів наукового пізнання, що охоплюють можливість усебічного його вивчення;

– перелік критеріїв класифікації системи принципів переміщення товарів фізичними особами через митний кордон, серед них виділено: принцип гласності та прозорості; принцип здійснення переміщення товарів фізичними особами через митний кордон в чітко визначених місцях; принцип обов'язковості митного контролю під час переміщення товарів фізичними особами через митний кордон; принцип встановлення заборон та обмежень на ввезення чи вивезення окремих товарів фізичними особами через митний кордон; принцип забезпечення законності під час переміщення товарів фізичними особами через митний кордон та ін.;

– розроблення специфічних рис здійснення митних процедур переміщення товарів фізичними особами через митний кордон в межах його адміністративно-правового механізму, шляхом визначення його поняття, мети й функцій митного контролю, методів та його форм (основних та додаткових) та принципів (загальних, спеціальних), процедур митного оформлення досліджуваного переміщення, розкриття умов та підстав як звільнення, так й оподаткування товарів в цій сфері;

– перелік і види застосування заходів нетарифного регулювання при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон, серед яких виділено: заходи офіційного контролю (окремі товари); кількісні обмеження; якісні обмеження та вартісні обмеження; вимоги до упаковки; вимоги до

отримання дозволів державних органів (окремі товари); вимоги до державної реєстрації товару (приміром транспортні засоби) як під час ввезення, так і після його ввезення фізичною особою на митну територію країни та ін.

– наукові підходи щодо підстав та змісту адміністративної відповідальності порядку переміщення товарів фізичними особами через митний кордон, що дозволило виокремити його ознаки, здійснити їх характеристику, з'ясувати їх особливості щодо порушення митних правил залежно від таких елементів як об'єкт; суб'єкт; об'єктивна та суб'єктивна сторона;

набули подальшого розвитку:

– узагальнення сучасного стану нормативно-правових актів, які регламентують переміщення товарів фізичними особами через митний кордон за критеріями їх розподілу як на загальні, так й спеціальні, а також на митні та комплексні, як на законодавчому, так і підзаконному рівнях;

– наукові підходи визначення умов та підстав порядку переміщення товарів фізичними особами через митний кордон залежно від їх окремих видів, а також запропоновано його розуміння як законодавчо визначені умови, які надають фізичним особам право на переміщення (пересилання) через митний кордон України товарів, а саме на їх ввезення, вивезення та транзит;

– науковий підхід до системи функцій митного декларування окремих товарів при їх переміщенні фізичними особами через митний кордон та їх змісту, а також виокремлення мети митного оформлення вказаного переміщення як забезпечення дотримання встановленого митним законодавством порядку їх переміщення та забезпечення їх статистичного обліку;

– обґрунтування напрямів удосконалення законодавства з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон в умовах євроінтеграційних процесів, сучасних викликів у галузі митної справи, проблем правозастосування.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність методів, способів та прийомів наукового пізнання. Комплексність дослідження забезпечується системним підходом, що надало можливості розглядати й аналізувати проблеми в єдності їх змісту, природи й юридичної форми, а також провести системну наукову розробку концепції правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України. Серед інших, в дисертації використані такі методи: формально-догматичний, системний, семантичний, гносеологічний та аксіологічний, соціологічний, порівняльно-правовий, статистичний, системно-структурний аналіз, історико-правовий метод. Зокрема, діалектичний і формально-логічний методи були задіяні у процесі вивчення правової природи переміщення товарів фізичними особами через митний кордон (підрозділ 1.1, 1.2). Системно-структурний метод дозволив здійснити поділ законодавчих актів, що регулюють переміщення товарів фізичними особами через митний кордон товарів, на певні групи (підрозділ 1.3), історико-правовий метод надав можливість здійснити періодизацію порядку переміщення товарів фізичними особами через митний кордон (підрозділ 1.3), установити систему принципів його переміщення (підрозділ 1.4), внутрішню побудову здійснення митних процедур (підрозділ 2.3) і проаналізувати інституційне забезпечення митних відносин (підрозділ 2.1). Порівняльно-правовий метод став у нагоді під час аналізу здійснення митних процедур та їх ролі в переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон (підрозділ 2.1). Метод аналізу й синтезу допоміг осмислити новий підхід до співвідношення митного оформлення й митного контролю (підрозділи 2.1, 2.2 2.3) та окреслити підстави переміщення товарів фізичними особами через митний кордон, а також засоби та способи переміщення (підрозділи 2.1, 2.3.), критерії виокремлення видів заходів нетарифного регулювання (підрозділ 2.4), підстави адміністративної відповідальності за порушення митних правил у цій царині (підрозділ 2.5). Логіко-семантичний метод використовувався в

обмеженому обсязі у процесі роботи майже над усіма підрозділами роботи. За допомогою аналітичного та порівняльно-правового методів було надано відповідні рекомендації та пропозиції щодо можливостей використання в Україні зарубіжного досвіду правового регулювання під час переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон та сформулювати окремі напрямки удосконалення національного законодавства (підрозділи 3.1–3.2).

Інформаційні основи дослідження становлять Конституція України, закони й постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України (далі – КМ України), накази Міністерства фінансів України, накази Державної митної служби України (далі – Держмитслужба України), інші нормативні акти центральних органів виконавчої влади, узагальнення практики діяльності митних органів, наукові праці з філософії права, державного управління, публічного адміністрування, теорії держави і права, адміністративного, митного, міжнародного права, а також юридична публіцистика. Використовувалось у дисертації як чинне, так й законодавство України, яке втратило чинність, а також митне законодавство зарубіжних країн з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон. Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані: акумульовані відповідними структурними підрозділами, національними й міжнародними організаціями з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон; публікації в періодичних виданнях, а також енциклопедична й довідкова література.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені у роботі положення, висновки, пропозиції та рекомендації були використані: *у науково-дослідницькій діяльності* – для більш активного розвитку науки митного права як підґрунтя для подальшого наукового вирішення правових проблем з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон; *у правотворчості* – в діяльності компетентних органів при реформуванні митного законодавства, зокрема, при підготовці змін чи доповнень до МК України, інших законодавчих і підзаконних

нормативно-правових актів у цій сфері; у *правозастосуванні* – з метою вдосконалення правоохоронними й органами державної влади, митними органами практики використання законодавства з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон; у *навчальному процесі* – під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників, текстів лекцій і методичних рекомендацій з навчальних курсів «Адміністративне право», «Адміністративне судочинство», «Митне право» та «Основи митного права», у процесі їх викладання, а також при розробленні нових навчальних програм спецкурсів/навчальних дисциплін з досліджуваної тематики у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого; у *правовиховній діяльності* – для підвищення рівня правової культури населення, професіоналізму працівників правоохоронних органів, органів державної влади, митних органів, їх посадових осіб.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні та прикладні положення, висновки дисертації обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях. Основні з них такі: «Нові завдання юридичної науки в Україні та в країнах Європейського Союзу (м. Арад, Румунія, 17-18 грудня 2020 р.); «Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців» (м. Харків, 27 травня 2021 р.); «Український дослідницький простір в умовах війни: адаптація та перезавантаження технічних та юридичних наук (м. Харків – м. Рига, 31 травня 2022 р.); «Innovative development of science, technology and education» (м. Ванкувер, Канада, 14-16 березня 2024 р.); «Science and society: modern trends in a changing world»: м. Відень, Австрія, 18 - 20 березня 2024 р.).

Наукові результати дисертаційної роботи апробовані в діяльності державних установ, що засвідчується відповідними актами впровадження, а саме: Харківської митниці Державної митної служби України (від 17 жовтня 2023 р.), Головного управління Державної податкової служби України у Харківській області (від 23 жовтня 2023 р.), Другого апеляційного адміністративного суду (м. Харків) (від 25 жовтня 2023 р.); а також в

науковій діяльності Національної академії правових наук України (від 10 жовтня 2023 р.) та у навчальному процесі та науково-дослідній діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (від 05 жовтня 2023 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача.

Наукова новизна та обґрунтованість основних положень викладені в одинадцяти наукових працях, з яких шість наукових статей: п'ять – опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, одна – у зарубіжному науковому виданні, а також у п'ятьох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Nima A.O. Movements of goods by individual across the customs border of Ukraine. *Visegrad Journal of Human Rights*. 2021. №1. С. 57-61.
2. Німа А.О. Порядок переміщення фізичними особами валютних цінностей через митний кордон України. *Нове українське право*. 2023. №5. С. 60-66. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.5.9>
3. Німа А.О. Заходи нетарифного регулювання при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон України: підходи до класифікації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №12. С.267-271. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/65>
4. Німа А.О. Принципи переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України: науково-термінологічний аналіз. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. №. 66. С.41-47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2023.66.9>
5. Німа А.О. Окремі правові аспекти переміщення фізичними особами транспортних засобів особистого користування через митний кордон України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №1. С. 423-427. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.74>
6. Німа А.О. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон України:

підстави та ознаки. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. №81(2). С.174-180. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.27>

Наукові праці, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

1. Німа А.О. Фізична особа як суб'єкт митних правовідносин. Нові завдання юридичної науки в Україні та в країнах Європейського Союзу: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Арад, Румунія, 17-18 грудня 2020 р.). Арад: Асоціація міжнародного освітнього та наукового співробітництва, 2020. С. 67-69.

2. Nima A.O. General principles of goods movement across the customs boarder of Ukraine by individual. Німа А.О. Загальні принципи переміщення товарів через митний кордон України фізичними особами. Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих науковців: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м.Харків, 27 травня 2021 р.). Харків. 2021. С.146-148.

3. Німа А.О. До питання правового регулювання ввезення фізичними особами транспортних засобів в Україну під час воєнного стану. Український дослідницький простір в умовах війни: адаптація та перезавантаження технічних та юридичних наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м.Харків - м.Рига, 31 травня 2022 р.). Харків-Рига. 2022. С.160-163.

4. Німа А.О. До питання правового регулювання митного оформлення культурних цінностей фізичними особами. Innovative development of science, technology and education: *матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (м.Ванкувер, Канада, 14-16 березня 2024 р.). Ванкувер, Канада. 2024. С.439- 445.

5. Німа А.О. Правові підстави та умови звільнення фізичних осіб від оподаткування товарів платежами. Science and society: modern trends in a

changing world: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м.Відень, Австрія, 18 - 20 березня 2024 р.). Відень, Австрія. 2024. С.430-437.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

Дисертація Німої Анни Олегівни на тему «Правове регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України» є кваліфікаційною науковою роботою, містить нові науково-обґрунтовані результати, які виконують конкретні наукові завдання, що полягають у комплексній науково-правовій характеристиці правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України, а також формулюванні, розвитку напрямків та концепцій, науково обґрунтованих пропозицій з метою удосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики, що має істотне значення як для науки митного права, так і для адміністративного права. Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням академічної доброчесності.

Дисертація Німої А.О. на тему «Правове регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Головуючий на засіданні:
завідувач кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор**

Р.В. Шаповал

29 травня 2024 р.

